

Hvad kendetegner kvalitet i fritids- og klubtilbud?

Dialogværktøj til jeres arbejde
med kvalitet

Indhold

Indledning	3
<hr/>	
KENDETEGN #1	
Børn og unge har gode sociale relationer og indgår i fællesskaber	4
<hr/>	
KENDETEGN #2	
Børn og unge har fri tid og medbestemmelse i hverdagen	6
<hr/>	
KENDETEGN #3	
Medarbejderne indsamler og deler viden om børn og unges trivsel	8
<hr/>	
KENDETEGN #4	
Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde	10
<hr/>	
Hvad ved vi om børn og unges brug af fritids- og klubtilbud?	12
<hr/>	
Hvis I vil vide mere	15
<hr/>	

Hvad kendetegner kvalitet i fritids- og klubtilbud? – Dialogværktøj til jeres arbejde med kvalitet

© 2018 Danmarks Evalueringsinstitut
Citat med kildeangivelse er tilladt

Design: BGRAPHIC
Illustration: BGRAPHIC
Tryk: Rosendahls

ISBN www: 978-87-7182-228-1
ISBN tryk: 978-87-7182-229-8

Indledning

Hvordan bruger børnene og de unge vores fritids- og klubtilbud? Og er der noget, vi gør særlig godt eller gerne vil gøre anderledes? Det er nogle af de spørgsmål, der er vigtige at stille løbende som leder eller medarbejder i et fritids- eller klubtilbud. Det er spørgsmål, der sætter fokus på den kvalitet, I skaber hver eneste dag i jeres arbejde med børnene og de unge.

Dette dialogværktøj hjælper jer med at få et *fælles blik* på og en *fælles dialog* om, hvad kvalitet er hos jer, og hvordan I arbejder med kvalitet.

Dialogværktøjet er baseret på undersøgelsen *Børn og unges brug af fritids- og klubtilbud*, der er lavet af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for Undervisningsministeriet. Undersøgelsen peger på fire kendetegn ved god kvalitet:

- #1. Børn og unge har gode sociale relationer og indgår i fællesskaber.
- #2. Børn og unge har fri tid og medbestemmelse i hverdagen.
- #3. Medarbejderne indsamler og deler viden om børn og unges trivsel.
- #4. Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde.

Sidst i hæftet finder I et udpluk af fund fra undersøgelsen og henvisninger til, hvor I kan læse mere.

Sådan bruger I dialogværktøjet

Dialogværktøjet er henvendt til jer, som er ledere eller medarbejdere i et fritids- eller klubtilbud. Det kan fx bruges som udgangspunkt for drøftelser på personalemøder, hvor I tager et enkelt kendetegn op ad gangen. I kan også brugere længere tid på at drøfte alle fire kendetegn i sammenhæng.

God dialog!

Inspiration til proces

Selve drøftelserne kan I gå til på flere måder: I kan vælge at begynde med at drøfte det kendetegn, som er særligt aktuelt for jer, eller det, som I først vil blive klogere på.

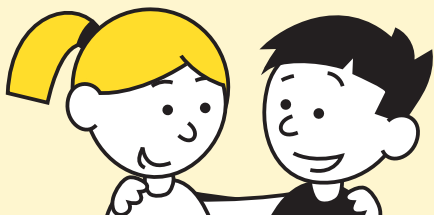
Vælg en facilitator – det kan være lederen af jeres tilbud eller en anden. Udpeg også en referent, som skriver ned, hvad I bliver enige om at ændre på eller gøre mere af.

Sørg for, at alle ved, hvilket kendetegn I skal drøfte, nogle uger inden jeres møde, så I har tid til at indsamle viden om jeres praksis fra logbøger, trivsels- og relations-skemaer eller lignende.

Sæt en-to timer af til at drøfte hvert kendetegn. Spred gerne drøftelserne over en periode, så I indimellem kan nå at afprøve det, I evt. vil gøre anderledes, eller undersøge det, I er blevet nysgerrige på. Der kan også være behov for at vende tilbage til et kendetegn, som I har indsamlet ny viden om.

KENDETEGN #1

Børn og unge har gode sociale relationer og indgår i fællesskaber

Gode sociale relationer og fællesskaber handler om både barn-barn- og ung-ung-relationer og relationen mellem medarbejderen og barnet eller den unge. Det handler om, at børn og unge har mulighed for at være sammen med deres venner og at få nye venner, og om, at de lærer at omgås hinanden i det store fællesskab med respekt for forskellighed.

De sociale relationer og **det at være en del af fællesskabet** er afgørende for, at børnene og de unge trives og har lyst til at komme i fritids- og klubtilbuddene. Både børn, unge, medarbejdere og ledere peger på, at relationen mellem børnene eller de unge og medarbejderne betyder meget for trivsel. Medarbejdere og ledere vurderer desuden, at det at være sammen med nærværende og fortrolige voksne har stor betydning for børnene og de unge på længere sigt.

Sådan kan I understøtte sociale relationer og fællesskaber

Som leder og medarbejdere spiller I en central rolle med hensyn til at understøtte, at børn og unge knytter sociale bånd i deres fritids- og klubtilbud. Det gør I blandt andet ved at være i øjenhøjde med børnene og de unge, drage omsorg og lytte aktivt uden at dømme.

I kan indtage **forskellige roller** i forhold til at understøtte fællesskaber blandt børnene og de unge. Fx kan I:

1. Facilitere aktiviteter på en måde, så børnene får lyst til at deltage og kan få øjnene op for nye mulige venskaber
2. Være opsøgende og have særlig opmærksomhed på et barn eller en ung i mistrivsel
3. Være konfliktløser og hjælpe børn og unge med at forstå og løse konflikter og få dem til at få øje på hinandens intentioner.

Hvis jeg ikke skulle gå i SFO mere, så ville jeg savne mine venner og de gode minder, og hvordan vi har været legesyge og frække, altså sjove.

Barn, indskolingsalderen

Refleksionsspørgsmål

Tal om refleksionsspørgsmålene. Tag udgangspunkt i jeres hverdag, og brug gerne konkrete eksempler.

1. Hvordan understøtter de enkelte aktiviteter fællesskaber? Dannelse af nye relationer? Og det enkelte barns/den enkelte unges oplevelse af at være en del af fællesskabet?
2. Hvordan understøtter vi, at aktiviteterne tager udgangspunkt i det, som børnene og de unge er optagede af?
3. Er der bestemte børn og unge, som vi oplever, står uden for fællesskabet? Hvordan organiserer vi os i forhold til at få øje på dem?
4. Indtager vi bestemte roller over for bestemte børne- eller ungegrupper? Hvis ja, hvilken betydning har det?
5. Hvad lykkes vi med i forhold til at skabe fællesskaber og sociale relationer? Er der noget, vi generelt vil gøre anderledes?

KENDETEGN #2

Børn og unge har fri tid og medbestemmelse i hverdagen

I tilbuddene oplever børnene og de unge at have **fri tid** til at være sammen med deres venner og selv at kunne bestemme fx, hvornår de går i gang med noget og dropper ud af det igen, og hvornår de vil bevæge sig rundt, være indenfor eller udenfor.

Medbestemmelse handler også om, at børnene/de unge oplever, at de bliver hørt, og at de har indflydelse på det, der sker i tilbuddene. På den måde bliver de klædt på til at mestre eget liv, tage ansvar og træffe beslutninger som en del af et lille demokrati i det store samfundsdemokrati.

Medbestemmelse og fri tid er samtidig **et dilemma** for ledere og medarbejdere, der balancerer mellem at ville noget med børnene og de unge (fx sikre, at alle har en plads i fællesskabet) og give plads til, at børnene og de unge kan være sig selv uden indblanding.

Sådan kan arbejdet med fri tid og medbestemmelse se ud

I kan arbejde både **uformelt og formelt** med at give børn og unge medbestemmelse.

- De uformelle måder handler især om, at det er muligt for dem at **vælge til og fra** med hensyn til, hvad de engagerer sig i. Ligesom de kan komme med spontane idéer til fx aktiviteter eller indkøb af nye materialer.
- De formelle måder involverer typisk **kollektiv medbestemmelse** i hele børne- og ungegruppen. Et eksempel kan være, at børnene og de unge kommer med ønsker til aktiviteter eller udfylder et skema med idéer til indkøb af materialer, eller at I afholder børnemøder eller ungerådsmøder.

Overvej, hvordan I **balancerer** mellem at udbyde aktiviteter og motivere børnene eller de unge og at lade dem være i deres fællesskaber med mindre eller ingen indblanding fra jeres side.

Overvej også, hvordan I sikrer, at det er **synligt** for børnene eller de unge, at de har mulighed for at få indflydelse på det, der sker i jeres tilbud.

Det er megafedt, at man kan være en del af, hvordan det bliver hernede. Så det ikke kun er de voksne, der bestemmer.

Barn, mellemtrinsalderen

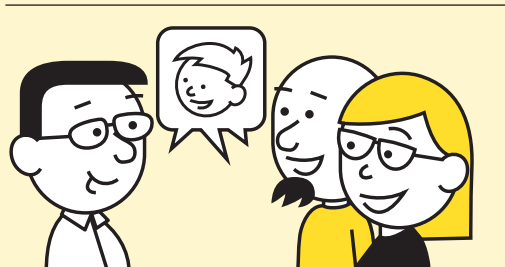
Refleksionsspørgsmål

Tal om refleksionsspørgsmålene. Tag udgangspunkt i jeres hverdag, og brug gerne konkrete eksempler.

1. Hvordan definerer vi fri tid hos os?
2. I hvilke situationer bliver vi udfordret med hensyn til at give børnene/de unge fri tid set i forhold til det, vi gerne vil med vores tilbud og aktiviteter? Hvornår lykkes vi? Hvornår lykkes vi ikke? Hvordan forholder vi os til de børn og unge, som ikke trives så godt med fri tid?
3. Hvordan ser vi på medbestemmelse hos os? Hvilke dilemmaer oplever vi særligt hos os i forhold til medbestemmelse? Hvordan forholder vi os til de børn og unge, som ikke udnytter muligheden for at deltage, når der er situationer, hvor de kan være med til at bestemme?
4. Hvordan tænker vi medbestemmelse ind i de aktiviteter, vi forbereder, sætter i gang og følger op på?
5. Hvornår lykkes vi, og hvornår lykkes vi ikke, med at give børnene/de unge medbestemmelse? Er der noget, vi gerne vil gøre anderledes?

KENDETEGN #3

Medarbejderne indsamler og deler viden om børn og unges trivsel

At indsamle og dele viden om børnene og de unges trivsel er et godt afsæt for at understøtte og følge op på deres sociale relationer og udvikling.

Medarbejdere og ledere indsamler både viden **løbende i hverdagen**, baseret på personalets daglige og umiddelbare indtryk, og **mere systematisk**, baseret på mere forskellige metoder til at afdække børn og unges behov og trivsel.

Den indsamlede viden bliver først og fremmest brugt til at hjælpe barnet eller den unge ind i sociale relationer – enten lokalt i tilbuddene eller i samarbejde med skolen. Vidensdelingen foregår både uformelt i hverdagen og mere formelt på møder eller i skriftlige overleveringer som fx logbøger.

Sådan kan I indsamle og dele viden

1. Indsamling af viden **i hverdagen** kan handle om at ”bruge sine øjne og ører” og spotte, hvordan et barn eller en ung har det, eller tage en snak med barnet eller den unge om det.
2. **En mere systematisk tilgang** kan fx være at udpege en primær voksen, som har en særlig opsøgende og koordinerende funktion. Det kan også være at bruge metoder som observation, hvor I på forhånd aftaler, hvad I kigger efter, spørgeskemaer med fokus på trivsel, relationskemaer eller strukturerede samtaler, hvor I på forhånd definerer, hvilke temaer I skal igennem. Endelig kan I som et fast punkt på dagsordenen på jeres personalemøder samle op på den viden, I får fra et aktuelt fokus på eller en igangværende indsats over for et barn, en ung eller en gruppe.

En systematisk tilgang til at indsamle og dele den viden med hinanden ser ud til at understøtte, at man har øje for alle børn og unge.

Lige nu skriver jeg op, hvem der leger med hvem, for at finde ud af, om hun leger med nogen eller ej. Der har jeg fået et overblik – hun er faktisk ikke altid alene ...

Medarbejder, tilbud til børn i indskolingsalderen

Refleksionsspørgsmål

Tal om refleksionsspørgsmålene. Tag udgangspunkt i jeres hverdag, og brug gerne konkrete eksempler.

1. Hvordan indsamler vi typisk viden om, hvordan børnene og de unge trives?
2. Hvordan deler vi vores viden med hinanden? Og med omverdenen? Fx forældre, lærere eller SSP ...
3. Hvad gør vi for at sikre, at ingen børn/unge går under radaren?
4. Hvor systematiske er vi i forhold til at indsamle og dele viden om børnene/de unge? Hvordan ser det ud i praksis?
5. Hvor godt lykkes vi med at indsamle og dele viden om børnene/de unge? Hvordan indsamler, deler og bruger vi viden, så børnene/de unge får glæde af det? Er der noget, vi gerne vil gøre anderledes?

KENDETEGN #4

Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde

Fritids- og klubtilbuddenes samarbejde med andre aktører som skolen, forældrene, forvaltningen og kultur- og idrætsforeningerne understøtter en helhedsorienteret tilgang til at skabe gode børne- og ungeliv.

Fritids- og klubtilbuddene er særligt optagede af samarbejde på tre områder:

1. **Samarbejde med skolen**, hvor pædagoger og lærere inspirerer hinanden til nye handle-måder og pædagogisk refleksion gennem deres forskellige blik på børnene og de unge.
2. **Samarbejde med forældrene**, hvilket handler om at inddrage forældrenes særlige viden om deres børn og skabe fælles opmærksomhed på børnenes trivsel og udvikling.
3. **Det opsøgende arbejde**, som er både alment forebyggende – fx i forhold til rådgivning om stoffer, alkohol og internetsikkerhed – og specifikt forebyggende og opsøgende i forhold til konkrete børn og unge, som ikke indgår i et fællesskab uden for skole og hjem, eller som begår kriminalitet.

Sådan kan samarbejdet have betydning for børnene og de unge

Når medarbejderne samarbejder med **skolen**, kan de bringe indblikket fra skolen med ind i dagligdagen i fritids- eller klubtilbuddet, og lærerne kan modsat bringe viden fra medarbejderne ind i skoledagen. Det kan ændre på fastlåste indtryk af problemstillinger og give nye perspektiver.

Et tillidsbaseret samarbejde **med forældrene** kan understøttes ved at invitere forældrene indenfor og gensidigt at dele viden, så børnenes eller de unges udvikling og trivsel understøttes i højest mulig grad.

Det **opsøgende arbejde** handler om at få børn og unge ind i fællesskabet. Særligt med hensyn til de unge kan det handle om at opsøge dem på skolen eller på gaden og få dem ind i klubbens fællesskab. Eller om at etablere andre typer af sociale mødesteder for de ældre børn og unge, som ikke oplever, at fritids- eller klubtilbuddet er et sted for dem.

Vi vægter forældre-samarbejdet rigtig højt. Også kritiske forældre. Det er jeg vild med – så kan vi blive bedre.

Leder, tilbud til børn i mellemtrinsalderen

Refleksionsspørgsmål

Tal om refleksionsspørgsmålene. Tag udgangspunkt i jeres hverdag, og brug gerne konkrete eksempler.

1. Hvilke eksempler har vi på, at vi kan bruge viden, vi har fået fra skolen, i vores arbejde? Og vores viden fra fritids-klubtilbuddet ind i skolen? Hvilke børn/unge har særligt gavn af vores samarbejde med skolen? Hvor ofte og hvordan inviterer vi forældrene indenfor i vores arbejde? Hvilke udfordringer og potentialer er der i forældresamarbejdet?
2. Hvad ved vi om, hvordan forældrene oplever samarbejdet og kommunikationen? Hvordan formidler vi til forældrene, hvad vi mener om kvalitet i vores fritids- eller klubtilbud?
3. Hvilke eksempler har vi på, at vi kan bruge viden fra fx SSP i vores arbejde? Og hvad gør vi konkret for at få den viden?
4. Hvornår har vi sidst aktivt involveret nye børn/unge i vores fællesskab? Eller skabt sociale mødesteder uden for klubben? Er der børn eller unge uden for vores fællesskab, som vi skal gøre mere for at hjælpe ind?
5. Hvad fungerer særligt godt i vores samarbejde med andre aktører? Og er der noget, vi gerne vil gøre anderledes?

Hvad ved vi om børn og unges brug af fritids- og klubtilbud?

Børn og unge går mindre i fritids- og klubtilbud, jo ældre de bliver

INDSKOLING

85 %

af alle børn er indskrevet i et fritidstilbud, når de går i 0.-3. klasse. I gennemsnit tilbringer de **9,3** timer om ugen i et fritidstilbud.

MELLEMTRIN

50 %

af alle børn i 4. klasse er indskrevet i et fritids- og klubtilbud. I gennemsnit tilbringer de **5,9** timer om ugen i et fritids- og klubtilbud.

UDSKOLING

31 %

af de unge er indskrevet i et klubtilbud i 8.-9. klasse.

Forældrenes baggrund har betydning for børn og unges indskrivning i fritids- og klubtilbud

INDSKOLING

- Der er gennemsnitligt lidt flere børn af forældre med lang uddannelse og høj indkomst samt børn af eneforsørgende forældre.
- Børn fra familier i den laveste indkomstgruppe har oplevet det største fald i indskrivninger efter folkeskole-reformen.

MELLEMTRIN

- Her synes forældrenes baggrund med hensyn til uddannelse og indkomst at have mindre betydning.
- Der er relativt stor forskel på, hvor mange børn der er indskrevet i større og mindre byer.

UDSKOLING

- Lidt flere af de unge, der går i klub, har ikke-vestlig baggrund og har lidt forhøjet risiko for at opleve socio-emotionelle udfordringer.
- De unge har forældre med kortere uddannelse og lavere indkomst end gennemsnittet.

Sammensætningen af børne- eller ungegruppen, og hvor meget og hvornår de er i fritids- eller klubtilbud, betyder noget for jeres arbejde. Hvordan passer de generelle tal for området sammen med, hvordan det ser ud hos jer? Og hvad betyder det for jeres arbejde med fællesskaber og mangfoldighed?

Derfor vælger forældrene fritids- og klubtilbud *til*

INDSKOLING

1. Fordi kammeraterne er der (91 %)
2. Fordi børnene skal passes (89 %)
3. Fordi børnene gerne selv vil være i tilbuddet (56 %)

MELLEMTRIN

1. Fordi kammeraterne er der (96 %)
2. Fordi børnene gerne selv vil være i tilbuddet (86 %)
3. Fordi der er spændende aktiviteter (61 %).

Derfor vælger forældrene fritids- og klubtilbud *fra*

INDSKOLING

1. Fordi de ikke har behov for pasning i tilbuddets åbningstid (73 %)
2. Fordi prisen er for høj (56 %)
3. Fordi barnet selv ønsker det, eller fordi kammeraterne ikke er der (19 %)

MELLEMTRIN

1. Fordi de ikke har behov for pasning i tilbuddets åbningstid (75 %)
2. Fordi barnet selv ønsker det, eller fordi kammeraterne ikke er der (47 %)
3. Fordi prisen er for høj (31 %).

Da jeg var i klubben, var der fællesaktiviteter udenfor [...] På den måde vil folk også hellere være sammen med en, så man ikke bare sidder og spiller eller sådan noget.

Ung, udskolingsalderen

Derfor vælger de unge klubtilbud til og fra

UDSKOLING

- **Venner**

Hvis vennerne er der, kommer de unge. Hvis vennerne ikke er der, har de unge heller ikke selv lyst til at komme.

- **Frihed**

Det skal være muligt bare at slappe af, hænge ud og ikke nødvendigvis deltage i en aktivitet. De unge vil selv bestemme over deres tid, hvilket mange oplever, at de kan i klubben, mens de, der fravælger klubben, typisk vil være fri for voksne.

- **Aktiviteter**

Aktiviteter kan være med til at tiltrække de unge. Samtidig har de unge, der har fravalgt klubben, et billede af, at aktiviteterne ikke er tiltrækkende.

3 trin til systematisk evaluering

Hvis I bliver inspireret til at arbejde mere systematisk med at evaluere og udvikle kvaliteten af jeres fritids- eller klubtilbud, kan I gøre det ud fra disse tre trin:

1. FOKUSÉR

Hvad vil vi gerne blive klogere på?
Og hvad er formålet?

2. DOKUMENTÉR

Saml viden ind, fx gennem observation.
Hvordan ser det ud hos os?

3. ANALYSÉR, JUSTÉR, OG FØLG OP

Hvad ser vi? Hvad kan vi lære af det, vi ser?
Er der noget, vi vil gøre anderledes?
Og hvordan vil vi følge op på vores nye praksis?

De tre trin giver jer en ramme for struktureret dialog, analyse og vurdering af den retning, I sætter i jeres fritids- eller klubtilbud.

Hvis I vil vide mere

Denne udgivelse er baseret på undersøgelsen *Børns og unges brug af fritids- og klubtilbud*, som EVA har gennemført for Undervisningsministeriet.

Materialerne kan downloades på www.uvm.dk og www.eva.dk.

I kan også finde inspiration til at sætte fokus på pædagogernes faglighed i Grundlag for pædagogfaglighed i fritid og skole *Grundlag for pædagogfaglighed i fritid og skole*, udgivet af BUPL og Undervisningsministeriet.

Om datagrundlaget

Undersøgelsen har fokus på kvaliteten i og brugen af fritids- og klubtilbuddene.

Undersøgelsens datagrundlag er:

- Data fra Undervisningsministeriets evaluerings- og følgeforskningsprogram til at følge folkeskolereformen
- Forældre- og elevbesvarelser fra første (2014), anden (2015), tredje (2016) og fjerde (2017) dataindsamling
- En spørgeskemaundersøgelse blandt forældre til børn i 0.-6. klasse
- En spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud
- Observationer af og interview med ledere, medarbejdere, børn og unge i 12 fritids- og klubtilbud
- Gruppeinterview med unge i 7.-9. klasse, som ikke går i klubtilbud
- Gennemgang af eksisterende faglitteratur om kendetegn på kvalitet i fritids- og klubtilbud.

1. Hæftet giver et overblik over hovedresultaterne i undersøgelsen *Børns og Unges brug af fritids- og klubtilbud*.
2. Rapporten tegner et billede af brugen og kvaliteten af fritids- og klubtilbud og udfolder de fire kendetegn, som er præsenteret i dette dialogværktøj.
3. Vidensopsamlingen præsenterer, hvad der ifølge litteraturen kendetegner fritids- og klubtilbud af høj kvalitet.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk